

FOLKLORISTICKÁ ČINNOST NA HLUČÍNSKU Z HISTORICKÉHO POHLEDU

THE FOLKLORE ACTIVITIES OF HLUCIN AREA IN A HISTORICAL PERSPECTIVE

Bc. Jitka Hoňková

Abstrakt

Folklorní projevy regionu Hlučínsko mají přímou souvislost s unikátní historií oblasti. Střídavá příslušnost k české a německé kultuře zásadně neměnila podobu hlučínského folkloru, ale odrážela se v přístupu k němu. V průběhu dvou století se folklor opakovaně stal obranným mechanismem obyvatel, nuceného čelit tlakům vyvíjeným na jejich dobově žádoucí národní sebeurčení. V roce 1920 bylo Hlučínsko připojeno k české kultuře a lidové tradice se staly prostředníkem národní převýchovy germanizovaného regionu. Po druhé světové válce (za níž se region stal opět součástí Německa), se projevila snaha socialistického státu o rozložení tradiční hlučínské společnosti a devalvace národopisné autenticity. Devadesátá léta 20. století přinesla regionalizující trend a velký rozmach folklorních aktivit. Folklor se projevil jako skutečný nositel kořenů svébytné hlučínské společnosti.

***Klíčová slova:** Hlučínsko, folklorní aktivity, historie regionu.*

Abstract

Folklore manifestations in Hlucin area are directly linked to region's unique history. Alternate Czech and German citizenship was not affecting the form of Hlucin folklore substantially, but it reflected in people's approach to it. For two centuries, folklore repeatedly became a defense mechanism of the population facing the pressure exerted on their desired national self-determination. In 1920, Hlucin area came under Czech administration and folk traditions became a tool of national re-education of a once Germanized region. The period following World War II (the region became a part of Germany again) brought an attempt of the socialist state to disrupt traditional Hlucin society and degrade its ethnographic authenticity. 1990's marked an enormous boom in folklore and regional activities. Folklore proved to be a real bearer of roots of Hlucin distinctive society.

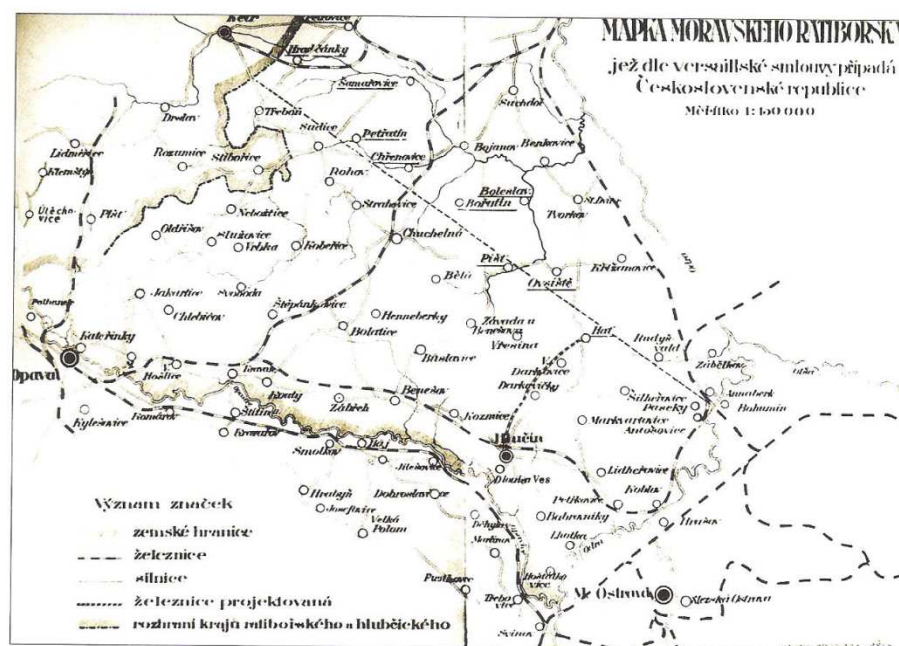
***Key words:** Hlucin area, folklore activities, history of region.*

1 FUNKCE FOLKLORU NA HLUČÍNSKU

Hlučínsko je historické území českého Slezska, jehož hranice tvoří na jihovýchodě řeka Odra, na jihu řeka Opava a na severu státní hranice s Polskem. Historické okolnosti a jejich důsledky utvářely specifickou podobu kulturních projevů regionu. Pro hlučínské etnikum to byla zejména střídavá sounáležitost ke dvěma odlišným kulturám územních oblastí – české a pruské (později německé). Všechny historické epochy, diametrálně odlišné od situací v okolních regionech, zasáhly obyvatele v hospodářském, ekonomickém, sociálním i psychologickém aspektu v tak zásadním měřítku, že se odrazily v myšlení a mentalitě.

„Ve smyslu obecné definice je lidová kultura výsledkem lidské tvůrčí aktivity v daném přírodním prostředí. Charakter přírodního prostředí je podmínkou sice primární, ale v procesu vývoje lidové kultury ustupuje jako určující element do pozadí úměrně s tím, jak se rozvíjejí a uplatňují faktory historické, faktory civilizačního procesu.“¹ Obyvatelé Hlučínska se opakovaně ocitli v pozici národnostní kulturní i jazykové menšiny vystavované tlakům požadavků na loajalitu k státní příslušnosti a národnímu sebeuvědomění. Protože historické převraty, zejména ve 20. století, probíhaly příliš rychle, nestihly jeho společenské proměny do folkloru proniknout. Vystupují spíše jako impuls, jehož důsledek se projevil, jak již podotkl etnolog Antonín Satke,² v obranné funkci. Stabilní podoba folkloru vystupuje coby mobilizující prostředek v uvědomování si kořenů, pocitu etnické sounáležitosti, a tím vytvořila prostředek k vyjádření sociální identity.

Mapa moravského Ratibořska, 1920

¹ VÁCHOVÁ, Z. Slezská lidová kultura na pozadí lidové kultury české a slovenské. In: *Lidová kultura na Hlučínsku*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference v Bolaticích. Kravaře: Zámecké muzeum v Kravařích ve Slezsku, 1998, s. 46. ISBN: 80-902526-4-8.

² SATKE, A. Folklor jako obranná úloha i umělecký výraz hlučínského lidu. In: *Lidová kultura na Hlučínsku*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference v Bolaticích. Kravaře: Zámecké muzeum v Kravařích ve Slezsku, 1998, s. 40-50. ISBN: 80-902526-4-8.

2 FOLKLORISTICKÁ ČINNOST NA HLUČÍNSKU V HISTORICKÝCH ETAPÁCH

Pro pochopení stanovené problematiky je tedy nezbytné postupně ozřejmit základní historická fakta. Přes všechny hypotézy o původu obyvatel existují archeologické důkazy o slovanském osídlení již v 6. století v oblasti celého Slezska, tedy i dnešního Hlučínska. Ačkoli od 12. století začalo postupně docházet k osídlování německými kolonizátory, bylo Hlučínsko postupně součástí provincie holasické, moravské a Knížectví opavského, odkud pramení pocit příslušnosti k moravcům (tzv. moravectví), jež se opakovaně vyskytovalo jako svébytné národnostní určení obyvatel. Od 16. století sdíleli Hlučičané osud Habsburské monarchie, a to až do roku 1742, kdy byla Marie Terezie nucena po prohraných Slezských válkách, podstoupit pruskému císaři Friedrichu II. část Slezska – severní břeh řeky Opavy.³ Hlučínsko se stalo na dobu devíti generací součástí Pruska, na němž se stalo ekonomicky závislé a podstoupilo tudíž další germanizaci. Pozoruhodná je však jazyková situace této doby. Katolické olomoucké biskupství obávající se mocenského vlivu protestantského Pruska, zachovávalo při bohoslužbách český jazyk, resp. moravskou podobu českého jazyka s písemnou formou švabachem, která se po nástupu němčiny v úředním jazyce v polovině 18. století dále nerozvíjela, ustrnula ve své podobě, ale přetrvala v nářečí, které bylo následně obohacováno již jen germanizmy. Zde nastal paradox, ozřejmující jedno z hlučínských specifíků – „obyvatelstvo německy myslící a česky hovořící.“⁴

2.1 Období 19. století do roku 1920

Z důvodu ekonomické závislosti na Prusku (od 1871 Německé říši) a německému smýšlení obyvatel se v 19. století na Hlučínsku shledáváme s národněobrozeneckými snahami pouze v nepatrné míře.

Jako jeden z mála šířil na Hlučínsku buditelské myšlenky 19. století kněz a pedagog z dnešního Dolního Benešova Cyprián Lelek (1812-1883), horlivý sběratel lidových písní. Když Hlučínsko navštívil etnolog František Sušil, získal v něm Lelek podporu ve své sběratelské činnosti a vznikla tak sbírka slezských písní, považovaná za historicky první z oblasti Hlučínska. K tisku byla připravena již v roce 1846 a obsahuje na šest set písní seřazených do čtrnácti svazků. Chybí v nich však nápěvy, neboť intonační a rytmický zápis se Lelkovi zdál značně obtížný.⁵ Ten provedl až František Sušil ve dvaceti z nich, které pak zařadil do svého sborníku.⁶ Lelek propagoval ve škole moravský jazyk, kterému žáci rozuměli nejlépe. Proto když sestavoval *Slabikář a čítanku pro nejmenší děti*,⁷ zařadil do ní také regionální říkadla a písně, pomocí nichž se pak děti učily číst. Tato pokroková didaktická metoda v bilingvistickém regionu se ukázala velmi účelná, a tak oblíbený *Slabikář* vyšel ještě v dalších pěti vydáních. Sebrané spisy lidových písní, dětských říkadel, pohádek a pořekadel jsou výchozím folkloristickým materiálem pro studium regionu.⁸

Na konci 19. století docházelo k intenzivnějšímu shromažďování folkloru z důvodu snah o podání uceleného obrazu slezské lidové kultury. Na těchto sběrech se podíleli

³ Severní břeh hraniční řeky Opavy je dodnes v dialektu nazýván „Prajzka“ a jižní břeh „Cisarska“, což má původ v pruská strana (Preußen, Prusko), a císařská strana (Rakousko-Uhersko).

⁴ KNOP, A. K dějinám českého jazyka ve Slezsku. In: *Slezsko*. Opava: Matice Slezská, 1992, s. 112. ISBN: neuvedeno.

⁵ Dramaturgie ČRo 2-Praha, 2008. *Koncert Magdalény Kožené* [online]. Český rozhlas 2 Praha [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: http://www.rozhlas.cz/praha/radiozpravy/_zprava/507646.

⁶ SUŠIL, F. *Moravské národní písně do textu vřaděnými*. Brno: K. Winiker, 1882, 196 s.

⁷ LELEK, C. *Slabikář a čítanka pro nejmenší děti*. Ratiboh, 1871.

⁸ ZACHNAŠ, P. 1998. Osobnost Cypriána Lelka. *Powrot do spisu referatów XXIII/16* [online]. Slezské vlastivědné sympozium [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://orso.pttk.pl/sympozja/Ref-s23/Zachna23.html>.

František Myslivec, Vincenc Prasek a Jan Vyhlídal, kteří Hlučínský folklor řadily do vyššího celku – Slezsko a svými studii a příspěvky do dobových novin a časopisů (*Věstník Matice opavské*, *Opavský besedník*, *Opavský týdeník* aj.) poukázali na bohatství folklorních tradic pruské části Slezska.⁹

2.2 Období 1920-1945

Po připojení Hlučínska k Československé republice 4. února 1920 nastala doba velké deziluze obyvatel. To, co platilo pro demokratickou republiku jako celku, neplatilo pro Hlučínsko. Obecně můžeme v souvislosti s touto etapou hovořit o velmi silném až oboustranně nacionalistickém střetávání dvou kultur – německé a české – ve všech oblastech života. Na konci 20. století, kdy mají německé spolky, školy a jiné kulturní organizace své bohaté tradice, na které dále úspěšně navazují, probouzí se český živel, snaží se stavět své kulturní aktivity na slovanských kořenech místního obyvatelstva, tradici, folkloru, osvětové činnosti a školství. Na Hlučínsku se tyto dva národní proudy každodenně střetávaly. Příjem té či oné kultury u Hlučičanů souvisel s chápáním identity sebe sama. Na jedné straně je to Hlučičan – Čech, mluvící českým dialektem, který byl ve svém národním uvědomění zabrzděn, na straně druhé je to Hlučičan – Moravec, který svým původem a mateřským jazykem sice nese známky národní příslušnosti, ale „deutsch gesinnt“ – smýšlející německy.¹⁰ Z tohoto důvodu Ministerstvo pro vnitřní záležitosti ve spolupráci se Slezskou maticí osvěty lidové z Těšína a Maticí opavskou, které měly zájem rozšířit svou působnost na oblast Hlučínska, zahájili své kulturní a vzdělávací aktivity v této oblasti. Vzhledem k liknavému národnímu sebeuvědomění obyvatel regionu v meziválečné době, to byla práce velmi náročná. Z jubilejní zprávy matice opavské: „ve Slezsku bylo velmi zle, neboť národní vědomí lidu, bylo téměř nadobro potlačeno a kraj připraven k úplnému poněmčení...“¹¹

Ve dvacátých letech 20. století vyvrcholily snahy o oživení lidových tradic. Folklor se jevil jako jeden z nejdůležitějších nositelů české tradice, na nichž se dala vystavět idea žádoucího národního sebeuvědomění Hlučičanů, obyvatel nově vzniklého státu. Z tohoto důvodu došlo, na popud osvětových matic z Těšína a Opavy, k prvnímu písňovému průzkumu. Ten provedli pracovníci brněnského Ústavu pro lidovou píseň¹² Jan Vyhlídal a František Bartoš. Národopisný odbor Matice opavské v čele s Františkem Myslivcem v průběhu dvacátých let sbíral na Hlučínsku součásti lidového kroje, které dali vzniknout muzejnímu národopisnému oddělení v Opavě. Podobnou aktivitu vyvíjel v roce 1934 také německý nacionální spolek ve Slezsku Bund der Deutschen Schlesien. Paradoxně obě tyto organizace své aktivity stavěly na myšlence obnovy národního života a přiznání se k národu a vlasti.¹³

Stěžejní představitelkou hlučínského folkloru první republiky se stala Ludmila Hořká (1892-1966). Její dílo se dá považovat za první komplexní folkloristické studie oblasti. Vedle poezie a prózy, která je věrným sociálním a psychologickým obrazem doby, Hořká sesbírala a zaznamenala stovky písní, graficky zpracovala choreografii desítek tanců a stejně důležitý je také její popis hlučínského kroje, včetně popisu účelnosti jednotlivých jeho částí. Přispěla

⁹ SATKE, A. Folklor jako obranná úloha i umělecký výraz hlučínského lidu. In: *Lidová kultura na Hlučínsku*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference v Bolaticích. Kravaře: Zámecké muzeum v Kravařích ve Slezsku, 1998, s. 41. ISBN: 80-902526-4-8.

¹⁰ PLAČEK, V. *Prajzáci aneb k osudům Hlučínska 1742-1960*. Kravaře: Kulturní dům Hlučín a kulturní středisko Zámek Kravaře, 2000, 163 s. ISBN: 80-902526-5-6.

¹¹ HOBZÍK, V. 60 let Matice opavské. In: *Jubilejní zpráva Matice opavské na Opavsku a Hlučínsku 1877-1937*. Opava: Maticе opavská, 1937.

¹² Ústav pro lidovou píseň od roku 1919, dnes Etnografický ústav Akademie věd Brno.

¹³ KNAPIKOVÁ, J. *Matice opavská Spolek, osobnosti a národní snahy ve Slezsku 1877 – 1948*. Opava: Maticе slezská, 2007, s. 129. ISBN: 978-80-86887-08-1.

také do oblasti lidové architektury a řemesel (včetně přípravy tradičních pokrmů a jejich úprav). Pravidelně přispívala do *Moravsko-slezského deníku*,¹⁴ listu *Moravec*, *Opavského besedníku* a *Katolických novin pro obyvatelstvo moravské v pruském Slezsku*, v nichž informovala čtenáře o folklorních událostech a zajímavostech na Hlučínsku, zveřejňovala sesbírané písně, básně, pohádky a pověsti kraje. Z hlediska folkloristického významu je osobnost Ludmily Hořké zásadní pro podání komplexní studie hlučínského folkloru v autentické podobě.

Snahy osvětových organizací (Slezské matice osvěty lidové a Matice opavské) navazovaly na buditelský trend 19. století, na Hlučínsku zejména na národopisné aktivity Cypriána Lelka z Dolního Benešova. Za spolupráce s Ludmilou Hořkou a dalšími osobnostmi zasazujícími se o folklorní aktivity v jiných obcích, Sokolem a Orlem, v nichž pod patronáty jmenovaných spolků působily také folklorní soubory, které si „vzali za úkol zachovati hlavně staré tance a kroje.“¹⁵ Proběhla celá řada osvětových akcí a oslav k různým příležitostem, při nichž byl prezentován hlučínský folklor i *Slezská beseda* (sdružení písní a tanců z celé slezské oblasti). K nejkrásnějším událostem patřily ty, při nichž se konaly průvody za doprovodu dechových orchestrů. Šlo zejména o svátky masopustu, vítání jara, Velikonoc, odpustů a karmášů,¹⁶ dožínkové slavnosti a další příležitostné akce spojené s významnými církevními nebo státními událostmi (narozeniny Tomáše Garrigua Masaryka, výročí vzniku Československé republiky, výročí založení matic atd.), při nichž docházelo k uchování hlučínských tradic.

Významné místo folklorního života zde měli také zvyky, které nebyly organizovány žádným spolkem a šlo tudíž o přirozené udržování tradic. Každá oblast má v tomto ohledu svá specifika. K Hlučínským patřila na jaře tzv. *Mařena*, ve Lhotce¹⁷ *Honění krále* a v Samborowicích u Ratiboře *Vodění medvěda*.¹⁸

Ačkoliv by se snahy Slezské matice osvěty lidové a opavské Matice v probouzení národního sebeuvědomění prostřednictvím folkloru mohly zdát účelové, ve svém odkazu zanechaly hlubokou stopu vedoucí k oživení tradic, písní a tanců v celé této germanizované oblasti. V průběhu válečné doby, kdy bylo Hlučínsko připojeno k Hitlerově Třetí říši, zažil tento kraj nejtvrďší germanizaci ve svých dějinách. Přestože životní podmínky lidové kultury byly velmi těžké, domácí jazyk, kultura i lidová slovesnost toto náročné období přežily.¹⁹ Zdá se, jako by folklorní složka života obyvatel stála stranou politického dění a v dobách, které se jeví pro lidové tradice kritické, byla na čas „uzamčena“, aby se posléze v neporušené podobě opět mohla navrátit do běžného hlučínského života.

2.3 Období 1945-1989

Kulturní život na Hlučínsku se bezprostředně po válce probouzel velice těžko. Vysoká nezaměstnanost a sociální šikana okolních regionů v důsledku předválečné politické situace, válečný úbytek obyvatel, návrat zmrzačených veteránů a očista obyvatel v rámci odsunu německého obyvatelstva, v jejichž důsledku došlo k vyliďnění některých příhraničních vesnic (Sudice, Třebom), které se prakticky dodnes z této skutečnosti nevzpamatovaly. Po celé toto období byli obyvatelé Hlučínska vedeni jako rizikovní občané socialistického státu, zejména

¹⁴ Dnes „Moravskoslezský deník“.

¹⁵ Kronika obce Bolatice 1926, strojopis, s. 207. Uloženo v Obecním úřadě Bolatice.

¹⁶ Církevní události spojené s datem vysvěcení kostela a svátkem svatého, jemuž je kostel zasvěcen.

¹⁷ Od roku 1976 je Lhotka městskou částí Ostravy – Lhotka u Ostravy.

¹⁸ Samborowice od roku 1945 součástí území Polska.

¹⁹ ŠRÁMKOVÁ, M. Bohatství a životnost lidové slovesnosti na Hlučínsku. In: *Lidová kultura na Hlučínsku*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané v květnu 1998 v Bolaticích. Kravaře: Kulturní středisko Zámek Kravaře ve Slezsku, Obecní úřad v Bolaticích a Kulturní a vzdělávací společnost Hlučínsko, 1999, s. 57. ISBN: 80-902526-4-8.

bývalí vojáci Wehrmachtu a české úřady k této problematice přistupovaly tak, že se „snažily o rozložení tradiční hlučínské společnosti“.²⁰

Hudební život Hlučínska, postiženého komplikovanou národnostní otázkou první poloviny 20. století, se bezprostředně po válce upnul prvotně k folkloru jako záruce, jistotě a smysluplnosti hledání vlastních kořenů, na kterých se dá vystavět nový kulturní život. V této době se folklor jevil také jako politicky imunní nadčasová záležitost, jejíž provozování nebylo nebezpečné a ohrožující.

První oslavy, události a státní svátky byly doplněné folklorními vystoupeními. Na konci čtyřicátých let se mnoho hlučínských žen a dívek ještě běžně odívalo do lidového kroje. Při návštěvě zahraničních novinářů ze Spojených států amerických, Anglie, Norska, Srbska aj. byla jistě strhující podívaná na přehlídku slezských tanců v Hlučíně 12. října 1945, kdy „nebylo lze rozeznati tanečnický od přihlížejících, oděných ve svátečních krojích...“²¹ Než se do začátku padesátých let zformovaly povinné státní svátky, konaly se často oslavy doprovázené přehlídkami alegorických vozů, plné zpěvů, tanců a hlučínských tradic. V prosinci roku 1947 proběhla první regionální národopisná beseda, již se zúčastnili zejména mladí lidé působící ve folklorních souborech osvětových besed Lhotky, Ludgeřovic, Hati, Štěpánkovic, Kravař, Bolatic a Borové. Každý z těchto souborů provedl program, po němž proběhla diskuse k tématům nastudovaných ukázek: *Honění krále* ve Lhotce, *Hlučínská svatba*, hlučínské písně, ukázky nářečí horníků z Hatě a Ludgeřovic.²² Za půl roku na Majálesových oslavách představil Svaz české mládeže *Hlučínskou besedu*.²³ Také studenti hlučínského gymnázia se v roce 1949 předvedli v komponovaném programu *Hlučínsko ve zpěvu a tanci*.²⁴ Na vesnicích se konaly pravidelné zkoušky národopisných souborů, které své programy patřičně konzultovaly s pamětníky předválečné doby.²⁵ Také zde vystupují osobnosti, mj. Ludmila Hořká, která svými folklorními aktivitami získávala peníze na obnovu škol, učebnice a knihy. Podnítila zakládání folklorních souborů, oživovala hlučínské lidové tradice a zasazovala se o zachování originality a etnické čistoty kroje, tanců i mluvy. Bohužel v průběhu sedmdesátých a osmdesátých let byl tento její odkaz nekvalitním, povrchním a pseudo folklorním přístupem souborů zapomenut.

Do „zlaté éry“ hlučínského folkloru poválečné doby vstoupili pracovníci dnešního brněnského Ústavu pro etnografii a folkloristiku Vladimír Scheufler, Antonín Satke, dále Zdeňka Váchová, Hana Podešvová ad. ze Slezského studijního ústavu v Opavě, aby provedli průzkumy lidové slovesnosti, písní, tanců, krojů a tradic regionu. Marta Šrámková ve svém sborníkovém příspěvku uvádí závěry: „...akce přinesla materiál z větší části neznámý a dokázala, že v blízkosti velkých měst, která neuchovávají starší formy lidové kultury, lze nalézt mnoho nového a cenného.“ Dále „... (průzkumy) ukazují jaké bohatství jazyka a umění, které si uchovaly... dnešní generace po předcích.“²⁶

Počínající úpadek hlučínského folkloru konce padesátých a šedesátých let je však zaznamenán již v hlučínské kronice z roku 1950, v níž se uvádí „zapomínání starých zvyků“

²⁰ TVRDÁ, E. Hlučínsko (pár poznámek z historie). *Poznámky z historie* [online]. Blog. iDNES.cz. Dostupné z WWW: <http://tvrda.blog.idnes.cz/c/187689/Hlucinsko-par-poznamek-z-historie.html>

²¹ Kronika města Hlučín 1945, strojopis, s. 120. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.

²² Kronika města Hlučín 1947, strojopis, s. 138. Uloženo tamtéž.

²³ Kronika města Hlučín 1948, strojopis, s. 144. Uloženo tamtéž.

²⁴ Kronika města Hlučín 1949, strojopis, s. 160. Uloženo tamtéž.

²⁵ Ze vzpomínek bývalé členky folklorního souboru v Kobeřicích.

²⁶ ŠRÁMKOVÁ, M. Bohatství a životnost lidové slovesnosti na Hlučínsku. In: *Lidová kultura na Hlučínsku*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané v květnu 1998 v Bolaticích. Kravaře: Kulturní středisko Zámek Kravaře, Obecní úřad v Bolaticích a Kulturní a vzdělávací společnost Hlučínsko, 1999, s. 55-56. ISBN: 80-902526-4-8.

ve městě Hlučíně, dále „staré malebné kroje se již nenosí a městskému museu²⁷ se dosud nepodařilo získati takový původní národní kroj do svých sbírek.“²⁸ V průběhu padesátých let jsou sice součástí ideologických oslav krojované průvody a vystoupení několika folklorních skupin jako např. folklorní soubor pracovníků kravařského Závodu Stanislava Kostky Neumana, bolatické Juty,²⁹ dolnobenešovské Sigmy armatury, ale nelze říci, že tyto soubory, vyjma kravařského, můžeme považovat za skutečné nositele hlučínského folkloru. Podobná situace postihla také lhotecké *Honění krále*, kronika obce Lhotka se zmiňuje o této staré tradici v roce 1962 „...nebylo zájmu u mládeže, ani u dospělých“, v roce 1968 proběhla ještě jednou a naposledy, aby byla až v roce 1993 znovu obnovena.³⁰

Sedmdesátá a osmdesátá léta znamenala lehké oživení. Vznikaly opět nové soubory ve školách i pod záštitami osvětových besed. Etnografické průzkumy Slezského studijního ústavu a Matice opavské na konci šedesátých let ukázaly žalostný stav hlučínského folkloru. Osvětové besedy i kulturní střediska vybízely jednotlivce a učitele k folkloristické činnosti. Ojedinele vyšly tiskem drobné folkloristické práce, nebo malé zpěvníčky lidových písniček.³¹ Skutečný hlučínský folklor byl však zapomínán. Díky médiím a ztrátě regionálního povědomí nepřipadal mládeži místní folklor dost atraktivní. Dalšími problémy byla imigrace obyvatel, která přinášela nové cizí vlivy, příchozí učitelé z měst neznali místního národopisu a zejména propagátoři kulturních akcí, pro něž byla prioritní spíše ideologická stránka. Skuteční pamětníci ryzího hlučínského folkloru, narození před rokem 1900 umírali a nebylo nikoho, kdo by napravil škody napáchané touto dobou.

2.4 Období 1990 k současnosti

Společenská změna po listopadové revoluci roku 1989 přinesla Hlučínsku možnost svobodně hovořit o problémové minulosti regionu minulých epoch. Po čtyřiceti letech, kdy byli obyvatelé vystaveni výsměchu a ústrkům ze strany úřadů i okolních regionů, bez ohledu na znalosti historických okolností, majících za následek perzekuci a šikanu, byl globální následek ztráta zájmu obyvatel o vlastní regionalitu. Otevření tabuizované problematiky tzv. „hlučínské otázky“, jejíž prioritou spočívá v reflexi reformované problematiky historických faktů a rozporu národnostního sebeuvědomění obyvatel regionu v jednotlivých epochách, vedlo k vymizení pocitu viny a méněcennosti.

Díky některým výrazným osobnostem Hlučínska vznikla v říjnu 1991 Slezská kulturní a vzdělávací nadace Hlučínsko, která byla ustavena jako součást organizace Sdružení obcí a měst Hlučínska. „Cílem této nadace je podporovat regionální kulturu a vědu v oblasti Hlučínska s přihlédnutím na historické vazby k ostatnímu Slezsku.“³² Ve spolupráci s Kulturním střediskem Zámek Kravaře, Hlučínským muzeem, které obnovilo svou činnost v roce 2005 a dále s kulturními domy zejména v Hlučíně, Bolaticích a Dolním Benešově, došlo k explozivnímu nárůstu kulturních aktivit a silnému vzednutí regionálního povědomí. Do dnešních dnů již vyšla celá řada publikací vztahujících se k etnografii, umění, přírodě

²⁷ Městské muzeum v Hlučíně založené v roce 1948, v roce 1954 změněno na Okresní muzeum, v roce 1962 činnost přerušena z důvodu přesunutí sbírek do Slezského zemského muzea v Opavě.

²⁸ Kronika města Hlučín 1950, strojopis, s. 185. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.

²⁹ Juta, dnes Lanex a.s. v Bolaticích.

³⁰ HANZELKA, P. 2011. Historie lidové slavnosti Honění krále. *O Lhotce* [online]. Úřad městského obvodu Lhotka [citováno 4. 3. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.lhotka.ostrava.cz/cs/o-lhotce/zajimavosti>.

³¹ PLAČKOVÁ, M., ŠEVČÍK, E. *Kobeřice*. K pokrokovým tradicím a socialistické současnosti obce. Opava: Místní národní výbor v Kobeřicích, 1983, 43 s.

STUČHLÝ, V. *Vonička z Kobeřic*. Sborník písní a veršů. Opava: Místní národní výbor v Kobeřicích, Okresní kulturní středisko v Opavě, 1988, (nestránkováno).

³² ŠEVČÍK, E. Několik slov o Slezské kulturní a vzdělávací nadaci Hlučínsko. In: *Hlučínsko v proměnách času*. Sborník příspěvků z konference k 75. Výročí připojení Hlučínska k ČSR. Hlučín: Slezská kulturní a vzdělávací nadace Hlučínsko, 1995, s. 73-74. ISBN: neuvedeno.

a zvláště k historii regionu, zároveň jsou pořádány konference a vydávány pravidelné sborníky, obecní a městské zpravodaje i noviny.

S tímto regionalizujícím trendem pochopitelně nastává velký rozmach folklorních aktivit. Došlo k oživení tradic prezentovaných na městských a obecních oslavách, zakládání nových souborů, ale i individuálním folklorním aktivitám a vzniku nových festivalových tradic. Veškeré aktivity spojené s národopisem se staly podstatnou součástí městských, ale zejména obecních oslav a státních svátků. Zvyky a tradice „jsou projevem sepětí obyvatel s historií, s lidovou kulturou i s národnostním cítěním a v neposlední řadě i s usilovnou snahou uchovat toto kulturní dědictví dnešku i budoucím generacím.“³³

Folklorních aktivit se účastní obyvatelé široké generační škály, společenských pozic a příslušnosti k různým organizacím. Typickým příkladem se staly obnovené oslavy masopustu, pochování basy, velikonočních a vánočních oslav, dožíněk, stavění a kácení Máje, karmašů, odpustů, jichž se účastní celé obce formou tradičního úklidu³⁴ a zdobením ulic, ukázek lidových řemesel, nabídkou potravinových produktů z domácností, zapůjčováním dochovaných zemědělských a řemeslných nástrojů atd. Ačkoliv uběhlo již přes dvacet let od znovuoobnovení těchto tradic, účastní se jich stále nebývalé množství občanů i hostů. Vyjma kravařského odpustu si zachovaly milý a poetický charakter a jsou velkolepou oslavou obnoveného sepětí hlučínských obyvatel se svými kořeny.

Z folkloristických snah v průběhu několika let vykristalizovala některá hlučínská centra folkloru. V Bolaticích došlo v roce 2002 k otevření Skanzenu lidových tradic a řemesel v původním selském statku z 19. století, do nějž se přesunula většina folklorních akcí obce. Na Hlučínsku působí několik souborů, které důstojně reprezentují hlučínské etnikum. V posledních letech můžeme v jejich činnosti zaznamenat trend směřující k experimentálnímu pojetí folklorních pořadů: zapojování diváků v rámci programu, kladení důrazu na užití autentických dekorací, dobovou aktualizaci a úbytek jevištních tanečně-písňových pásem. Lze zde vypořádat první pokusy tematického třídění hlučínských lidových písní po úpadku v sedmdesátých a osmdesátých letech. Ne všechny účinkující soubory a jednotlivci však chápou důležitost autenticity hlučínského folkloru vedle projevů cizích vlivů, v nichž převládá zejména český polkový charakter v písních a tancích. Bohužel, dosud stále chybí ucelená, odborná a dostupná publikace, ze které by mohly tyto soubory čerpat.

Od roku 1993 se díky starostovi obce ve Lhotce u Ostravy obnovila červnová tradice *Honění krále* spojená s osobností Heleny Svačkové, pod jejímž zkušeným vedením bývá také nacvičována *Slezská beseda*. Další tradicí se stal festival folklorních souborů *Kolaja* v obci Hať, jehož výjimečnost spočívá v zaměření na folklorní soubory oblasti, která v historii tvořila s Hlučínskem společný celek – okres Ratiboř. Třetí ročník tohoto festivalu byl vyhrazen dětským souborům, dnes se účastní také soubory z Opavy a Ostravy.³⁵

Své významné místo folklorních aktivit mají velikonoční a vánoční *Výstavy na zámku* v Kravařích spojené s lidovými řemesly a pravidelné kulturní programy v národopisném regionálním zaměření organizované Muzeem a Kulturním střediskem Zámek Kravaře.

---

³³ BEDRUNKA, B. Staré a nové zvyky v obcích Hať a Lhotka u Ostravy. In: *Lidová kultura na Hlučínsku*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané v květnu 1998 v Bolaticích. Bolatice, Kravaře: Kulturní středisko zámek Kravaře, Obecní úřad v Bolaticích a Slezská kulturní a vzdělávací nadace Hlučínsko, 1999, s. 134. ISBN: 80-902526-4-8.

³⁴ Na Hlučínsku je zvykem každodenní úklid chodníků a cest již od 19. století z nařízení německého císaře Viléma II. Tato tradice se dodnes udržela, ačkoliv její původ je mnohým neznámý.

³⁵ BEDRUNKA, B. Staré a nové zvyky v obcích Hať a Lhotka u Opavy. In: *Lidová kultura na Hlučínsku*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané v květnu 1998 v Bolaticích. Bolatice, Kravaře: Kulturní středisko zámek Kravaře, Obecní úřad v Bolaticích a Slezská kulturní a vzdělávací nadace Hlučínsko, 1999, s. 139-140. ISBN: 80-902526-4-8.

Součástí zámeckých prostor je stálá expozice ukázek života vesnického lidu na Hlučínsku v 19. století. K největším počínům tohoto střediska, stejně jako Muzea Hlučínska ve městě Hlučíně, patří vydávání publikací a hudebních nosičů, jež se některé vztahují k regionálním lidovým tradicím a písním.³⁶

Použitá literatura

- Hanzelka, Pavel.** 2011. Historie lidové slavnosti Honění krále. *O Lhotce* [online]. Úřad městského obvodu Lhotka [citováno 4. 3. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.lhotka.ostrava.cz/cs/o-lhotce/zajimavosti>.
- Hobzík, Vladimír.** 60 let Matice opavské. In: *Jubilejní zpráva Matice opavské na Opavsku a Hlučínsku 1877-1937*. Opava: Matice opavská, 1937.
- Knapíková, Jaromíra.** *Matice opavská Spolek, osobnosti a národní snahy ve Slezsku 1877 – 1948*. Opava: Matice slezská, 2007. 261 s. 129. ISBN: 978-80-86887-08-1.
- Kol. autorů.** *Hlučínsko v proměnách času*. Sborník příspěvků z konference k 75. Výročí připojení Hlučínska k ČSR. Hlučín: Slezská kulturní a vzdělávací nadace Hlučínsko, 1995. 87 s. ISBN: neuvedeno.
- Kol. autorů.** *Lidová kultura na Hlučínsku*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference v Bolaticích. Kravaře: Zámecké muzeum v Kravařích ve Slezsku, 1998. 188 s. ISBN: 80-902526-4-8.
- Kol. autorů.** *Slezsko*. Opava: Matice Slezská, 1992. 288 s. ISBN: neuvedeno.
- Dramaturgie ČRo 2-Praha, 2008. *Koncert Magdalény Kožené* [online]. Český rozhlas 2 Praha [citováno 7. března. 2012]. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/praha/radiozpravy/zprava/507646>.
- Kronika města Hlučín 1945*, strojopis, s. 120. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.
- Kronika města Hlučín 1947*, strojopis, s. 138. Uloženo tamtéž.
- Kronika města Hlučín 1948*, strojopis, s. 144. Uloženo tamtéž.
- Kronika města Hlučín 1949*, strojopis, s. 160. Uloženo tamtéž.
- Kronika města Hlučín 1950*, strojopis, s. 185. Uloženo v Městském úřadě Hlučín.
- Kronika obce Bolatice 1926*, strojopis. Uloženo v Obecním úřadě Bolatice.
- Plaček, Vilém.** *Prajáci aneb k osudům Hlučínska 1742-1960*. Kravaře: Kulturní dům Hlučín a kulturní středisko Zámek Kravaře, 2000, 163 s. ISBN: 80-902526-5-6.
- Tvrďá, Eva.** Hlučínsko (pár poznámek z historie). *Poznámky z historie* [online]. Blog. iDNES.cz. Dostupné z WWW: <http://tvrda.blog.idnes.cz/c/187689/Hlucinsko-par-poznamek-z-historie.html>
- Zachnaš, Pavel.** 1998. Osobnost Cypriána Lelka. *Powrot do spisu referatów XXIII/16* [online]. Slezské vlastivědné sympozium [citováno 7. března 2012]. Dostupné z WWW: <http://orso.pttk.pl/sympozja/Ref-s23/Zachna23.html>.

---

³⁶ Např. KŠICA, J. *Lidové písně z Kravař*. Kravaře: Kulturní středisko zámek Kravaře ve Slezsku. Publikace č. 1/98 Zámeckého muzea v Kravařích, 1998, s. 126. ISBN: 80-902526-0-5.